

Huszárezredes talpasi Kabdebó nagyapám őrnagyként az I. világháborúban

Apai nagyapám, talpasi Kabdebó József huszárezredes volt az I. világháború végén, ahol 1914-től 1917-ig szolgált.

Írországi életrajzszerkesztőm szerint én tehető családból származom. Ez féligazság. 1939-ben szüleim elkérték spórolt pénzemet, 25 pengőt, az oroszokkal hadban álló finnek javára. Nekik nem volt spórolt pénzük. Apám a családi vállalkozás tisztviselője volt, kis lakásban laktunk, igaz, az egyik szobában farkasbőrön, a másikban medvebőrön hempereghettem. A vadakat nagyapám lőtte a Kárpátokban.

A család magyar-örmény származású. Őseink Moldován keresztül jöttek Erdélybe, Bethlen Gábor korában. Akkor Jeszejánnak hívták őket. A

Talpasi Kabdebó Tamás

Háború és béke egy huszártiszt életében

Kabdebó nevet a 17. század végén vették fel. Eredeti formájában Capdebo, ebből lett a Kabdebó. A nemesség 19. század eleji.

Én kis családommal csak 1940 és 1945 között éltem jól, amikor apám a családi vállalkozás cégvezetője lett. Volt flóbertem, treszinám, sítalpam és egy rám méretezett huszártiszti egyenruhám. Ebben jártam gyerekzsúrokra. A jó élet persze 1945-ben félbeszakadt, és 1949 végén teljesen tönkrementünk. 1950-56 ősze közt Budapesten csak az úszóegyesületem mentett meg az éhezéstől. Szerény fizetésű nagynénemtől Pesten csak szállást kaptam. Angliai életem 1956 karácsonyán kezdődött, anyagilag azóta rendben vagyok. Jőmagam a hetvenes években jártam először Talpason. Az ősi házat a románok 1918-ban fölégették. A sírkert kápolnája romos állapotban megmaradt, alatta őseim nyugszanak. Mikor pár évvel azután ismét ott jártam, kövei között az egyébként barátságos muzsik disznai turkáltak.

Gyula dédapám Somogyból nősült, daruvári Kacskovics Ignác Benigna lányát vette feleségül. Két fiuk közül az ifj. Gyula építésztechnikus, műegyetemi tanár lett, emlékéért az Üllői úti ház falán egy márványtábla őrzi. Öccse, József nagyapám, az *iskola a határon* czögereibe került, majd Pesten végzett tiszti iskolát az Akadémián. Első állomása Kecskemét volt, innen került Bajára, mint huszárhadnagy. Itt ismerkedett meg leendő nagyanyámmal, hédervári Dely Géza vagyonos iparos-kereskedő-földbirtokos Margit nevű lányával. Eljegyezték egymást. Balatoni nyaralásuk alkalmával nagyanyámat a füredi korzón

megsértette egy tüzérsízt. Az esetből párbaj lett „végkimerülésig”. *Jócsi nagyapám* – ekkor már főhadnagy – a homlokán keresztvágást kapott, lecsorgó vére elborította látását, két kézre fogott kardjával rögvést kettéhasította a tüzér koponyáját. Az ezred, a szokásos K&K módon eltussolta az esetet, mondván a tüzér leesett hátsólováról. Leendő nagyanyám viszont kikötötte, addig nem lesz *Jócsi-jának felesége*, amíg az meg nem ígéri: többé nem párbajozik. Ezt nagyapám 1912-ig be is tartotta, akkor azonban egy lovasversenyt követően egyik riválisa kihívta párbajra. Gyerekként élte meg ezt édesapám, és erre úgy emlékezett, hogy amikor az edzőteremből az ő édesapja hazatért, bal orcáján keresztül kidugta véres nyelvét. Hat gyereke Baján született, édesapám volt a legfiatalabb fia.

Az 1912-es esztendő egyébként remek volt. Nagyalakú képeslapomon a szőlőskislaki Ágoston-Kacs Kovics kastély látható, hátlapjára nagyapám ezt írta: „Iluskám (későbbi nagynéném) tegnap 11 fácánt lőttem. A képen nagy-nagynénédet láthatod, elől, Hermina nénit. Mögötte Ágoston gróf áll, a férje, tőlük jobbra Madách Manó bácsi áll feleségével, Jozefa nénéddel, Alsósztrégovából jöttek. Legjobbra nagyanyád látható, édes mamám, *Nyanya*, az özvegy nagyanyád. Én sörétes puskámra támaszkodom.” (Megjegyzem: ez a sörétes puska nagyapám halála után apám birtokába került. Használta is a hajtóvadászaton, amiket rendezett. Nagyapám Mannlicherje István fiáé lett, persze 1949-ben ezt is be kellett szolgáltatni.) Nagyapám kedvenc időtöltése az akadályversenyeken túl a vadászat volt, a Kárpátokban, Arad környékén, Bácskában, Somogyban szabadidejében vadászott.

Volt egy fegyvergyűjteménye is, tizenhárom történelmi korból állott. A legöregebb egy damaszkuszi penge volt, aztán egy a Mohácsról szerzett török kard, majd a Bocskay féle, aztán egy kuruc rövid görbe kard, majd egy méretes ulánus kard, egy másik Ferenc József idejéből, markolatában KG monogrammal, valamint a saját lovassági kardja és a díszkardja. A többire nem emlékszem. Persze mind a 45-ös kirablás áldozata lett.

Úgy tudom, a kastélyt közös pénzből épí-

tették – ma ápolt bormúzeum. Kacs Kovics Ignác úkapám módos szőlőbirtokos volt, hétezer kötetes könyvtárral rendelkezett, melyekből, állítólag, a *Képes Krónika* egy példányát adta el a Széchenyi könyvtárnak, kastélyépítéshez hozzásegítendő.

Nagyapámék a szolgálat kívánalmi szerint laktak még Pécsen, Fehérváron („jó estét kívánok, itt vannak a fehérvári huszárok”), majd ismét Baján, a nagy családi házban, ahol az istállóban a hátsólova és egy tehén is elfért. Volt egy Menti nevű kölyök komondora, mely kutya-matuzsálemként túlélte őt. 1937-ben pusztult el; két évesként én még fehér bundáján lovagolhattam.

Nagyanyám elmondása szerint nagyapám 1914 és 1917 között az orosz harctéren szolgált. Kezdetben Kelet-Galíciában Halics közelében, majd 1914 őszén Przemysl térségében. Itt könnyebb combsérülést szenvedett. Szabadságot és kezelést kapott Pécsen, aztán visszatért a harctérre, a 2. lovashadosztályhoz. Részt vett az 1915 májusi galíciai áttörésben, melyet Szurmay Sándor altábornagy vezetett. Kabdebót őrnaggyá léptették elő, és vitézségi érmet kapott. Szurmay hadcsoportja 1915 januárjában Bruszilov 8. hadserege ellen vonult

Nagyapám Ekrazit nevű lován

A szőlőskislaki kiskastély

fel. Az oroszok megpróbálták elfoglalni az uzsoki hágót. Véres védelmi harcok után 1915 májusában Szurmay (és nagyapám) a gorlicei magyar-német áttörés után Tarnowónál győzött a szövetséges hadseregben a túlerőben lévő oroszok ellen.

(Érdekesség, hogy esküvői tanúm, az emigrációban Szurmay Tibor lett, az altábornagy unokaöccse, Cardiffban, Walesben.)

1916-ban a Bruszilov-offenzíva idején a visszavonuló magyar hadsereg tagja volt nagyapám, majd a hadiszerencse fordulása után 1917 júliusában az ide-oda mozgó harctéren, Moldvában a magyar felderítő huszárok egyik parancsnoka lett. Itt történt, hogy az oroszok bekerítették felderítő huszárszázadát, ő az élen volt, visszamaradt, és egy gémeskút vödrében élt át 36 órát. A magyarok visszatérvén kimentették a kútból, érdemeiért alezredessé léptették elő, és megkapta a Vaskorona rend III. fokozatát. (Én ezt, a 40-es években melleme tűztem, özvegy nagyanyám házában, nagyapám csákóját a fejemre húztam, lovassági kardját forgatva a fűvészkertben vagdosztam le a bogáncsok fejét.) Nagyapám később Horthy seregéhez csatlakozott,

ezredessé nevezték ki, és 1921-ben Horthyval együtt bevonult a szerbek alól felszabadult Baja városába. Előzőleg, 1919 tavaszán Samuelyék elfogták nagyanyámat és két gyereket, Bélát (apámat) és Erzsót. Mint túsok heteket töltöttek a Markó utcai fegyházban, Romanelli olasz ezredes közbenjárására bocsátották szabadon őket. Ez volt édesapámnak, Bélának első kommunista fogsága. A második 1949-ben esett meg, mikor Rákosiék hamis politikai vádak alapján két év börtönre ítélték.

Nagyapám háza, a bajai Deszkás utca 6. Államosításra került akkor. Nevelőanyámmal és testvéreimmel együtt ott laktunk, mivel saját házunkat 1945 januárjában az oroszok felgyújtották Baján. 1950 elején az ávosok kitértak bennünket a házból, nevelőanyáék Nagybaracskára költöztek, én Budapestre, egyik nagynémémhez.

Nagyapám házat még 1945-ben kirabolták, tönkretették. 1946-1949 között apám a ház három szobáját rendbe hozatta. A berendezésből megmaradt, csoda folytán, egy könyvszekrény. Nagyapám értékeiből, apámon keresztül örököltem egy

címeres pecsétgyűrűt, arany mandzsettagombokat, melyek napóleoni aranypénzből vannak kiképezve. A családi címert István bátyám Münchenbe mentette, a méretes családfával együtt, melyet nagyapám 1922-beli nyugdíjazása idejében rajzolt és színezett. Ő maga 1924-ben halt meg, Baján, az úri kaszinóban, egy kártyaparti után. Egyébként nyeresben volt. Az előző évben, 1923 tavaszán elnyerte egy tisztársának minden pénzét, aki ezért öngyilkosságot akart elkövetni. Nagyapám lebeszélte, és felfogadta szakácsnak, mert a tisztárs híres volt főzőtudományáról. Tőle származik a sniclis tészta nevű recept, mely csak az én családban ismeretes.

Nagyapámnak volt egy 18. századbeli ezüstpénzgyűjteménye. Ezt apám megőrizte, és a 40-es években 12 személyes családi evőeszközkészletet csináltatott belőle. Ez szétosztott, birtokomban két kés, két villa, két címeres kanál van.

Az 1920-as év nagy kalandja nagyapám hadbírósi pere volt. Feljelentették, hogy 1918 őszén belépett a Szociáldemokrata pártba. A bíróságon sikeresen védekezett. „Feri nevű csicskásom börtönben ült, mert egy komcsi forradalmárt halálosan megsebesített” – írta naplójában. „Én kiszabadítottam, tanúval bizonyítottam, hogy

önvédelemből használta fegyverét.” Mindkettejüket felmentették. Utolsó éveiben nagyapám a bajai méntelep tiszteletbeli elnöke volt. Baján van eltemetve a családi sírboltban.

Macartney Elemér magyarbarát skót történelem professzor hadi jelentéseiből ismerte nagyapámat. Ennek köszönhetően 1957 tavaszán meghívott teadélutánra az oxfordi jezsuita kollégiumba. Ott megismertetett a kormányzó unokájával, nagybányai Horthy Istvánkával. A fiatalember akadozva beszélt magyarul, angolul szölongattuk egymást. Később Macartney lett doktorátusom vizsgabiztosa.

A nagyapámról készült fényképen József, akkor százados, Ekrazit nevű lován ül a galíciai harctéren, 1914-ben. A festményen már őrnagy, 1917-ben, a Vaskorona rend tulajdonosa. Egyik oldalági őse is huszár volt, Erdélyben, Bem seregében szolgált.

Apám nem vett részt a II. világháború harciban. Védőállást épített a Kárpátokban, civilként. Ezért meg is jutalmazták, és kapott egy szabad mozgásra jogosító menlevelet. De volt egy második igazolványa is. Nagyapám huszárezredesi igazolványából apám kivágta édesapja fényképét, és a sajátját ragasztotta be helyébe.

Hímzett falvédő
Szentendrei Zsuzsanna
gyűjteményéből